

dialogen

TEMA KONST- & ARKITEKTURUNDERVISNING

Susanna Slöör

OM KONSTUTBILDNINGEN,
AUTODIDAKTEN OCH AKADEMIEN

KONSTAKADEMIEN

The Royal Academy of Fine Arts

*Alla texter i essäserien Dialogen har global paginering,
vilket innebär att sidnumren är unika för var essä
och desamma som i kommande tryckta upplaga.*

Copyright © *Susanna Slöör och Konstakademien*
Redaktör och ansvarig utgivare *Susanna Slöör*
Grafisk form *Leif Mattsson / Omkonst*

*Essäserien Dialogen utges med bidrag från
Kungl. Akademien för de fria konsterna, Göran Lagervalls stiftelse.*

KONSTAKADEMIEN
The Royal Academy of Fine Arts

Susanna Slöör

OM KONSTUTBILDNINGEN, AUTODIDAKTEN OCH AKADEMIEN

Lyckligtvis för konsten och konstnärerna överlever de trots konstskolorna. Genom tiderna frodas här projektionsytor för de undervisande konstnärernas (egon) egen verksamhet, på gott och på ont. Nyfikna och engagerade unga människor får var och en utveckla sin känsla för vad i sammanhanget som är av värde. Jag har svårt att se några skillnader mellan då och nu, trots att de konstnärliga ”ideologierna” kan tyckas vara så väsensskilda mätt bara mot för några decennier sedan. De förändras och ömsar skinn och återkommer i ny skepnad av förtäckt överhöghet. För närvarande sveper vågor av skilda slag, från att forma nyttiga entreprenörer till medberoende i lekstugor för politisk fostran. Det är sannolikt en ordning svår att få grepp om för en ung människa, nyfiken på konsten med begränsade kunskaper och resurser. Vilken häst skall man satsa sina studiemedel på?

Vilka motiv finns det överhuvudtaget för att skuldsätta sig för livet för en konstutbildning med osäkra utsikter att utveckla ett ”hållbart” konstnärskap? (Jodå, det finns definierat åtminstone för de konstnärliga grundutbildningarna att främja exempelvis ”social och kulturell hållbarhet”.) Kan man över huvud taget utbilda sig till konstnär eller presentera ett konstnärskap efter examen? Jag är inte av den övertygelsen, även om så sker.

Jag vill hävda att det är sammanhanget som konsthögskolorna erbjuder snarare än undervisningens innehåll (eller brist på innehåll) som gör konstnärer av studenterna. I detta sammanhang ingår möjligheten att synas och verka i dialog med kolleger i alla åldrar, med konstlivets ögon riktade mot sig. Den uppmärksamheten har många konstnärer genom åren funnit det mödan värt

An die Nacht I, tusch på duk
© Susanna Slöör

att investera hundratusentals kronor i studielån i. Är det således dags att redan nu avsluta artikeln?

Nej, jag skulle vilja formulera några utgångspunkter utöver det ovanstående som kan vara av betydelse för att utveckla ett för individen ”hållbart” konstnärskap över tid. Det krävs ett ytterligare förtydligande. Det går att lägga grunden för ett konstnärskap med hjälp av en utbildning, men i slutändan är det individen som måste fatta ett beslut om att ta sig an uppgiften som konstnär. En läkarexamen ger tillgång till ett yrke som inkluderar ett kall. En konstnärlig utbildning kan understödja ett kall men inte garantera en yrkesverksamhet som konstnär. Anledningen är att det endast är den enskilda konstnären som kan bestämma vilka färdigheter som just hans eller hennes konstnärskap skall vila på. En kirurg behöver inte ta ställning till sitt behov av kunskaper på detta vis, vilket är tur för blindtarmspatienten.

Vad kan eller borde man förvänta sig av en konstutbildning på högskolenivå? Jag kan inte besvara frågan ur ett inifrånperspektiv, då jag inte har en sådan utbildning. Som konstnär betraktar jag mig mer som autodidakt med ett kvartsekel av konstnärlig verksamhet bakom mig. Intresserad har jag följt utvecklingen ur mitt utifrånperspektiv. Det har kunnat ske med viss konsekvens då jag sedan år 2002 är med och driver samt skriver konstkritik för nättidskriften Omkonst. Sedan 2010 är jag ständig sekreterare i Konstakademien med möjlighet att följa de nyutexaminerade konstnärernas arbete med att etablera sig genom att jag årligen tar del av hundratals stipendie- och utställningsansökningar.

Traditionellt har det i konstutbildningen ingått moment som strävar efter att ge studenten redskap och kunskaper om hur man visuellt omsätter idéer i gestaltande form. Man skulle kunna säga att detta har varit grunden för de ursprungliga konstakademiernas verksamhet och undervisning från senare delen av 1500-talet och framåt.

När jag 1993 tog ställning till värdet av att efter fyllda trettio år ytterligare utöka min studieskuld på högskolenivå, insåg jag att de färdigheter som jag var intresserad av inte med självklarhet ingick i utbudet på konsthögskolorna då. Det fanns i mina ögon ingen systematisk och för mig attraktiv avancerad utbildning på högskolenivå för målare vid den tidpunkten, men väl ett viktigt sammanhang för kollegialt utbyte och en möjlighet att fritt under fem år få tillgång till ateljé och verkstäder för olika tekniker. I slutändan beslöt jag efter två år på Gerlesborgsskolan i Stockholm att lämna journalistiken för att utveckla ett ”hållbart” brödjobb vid sidan av konsten, som frilansskribent. Därutöver såg jag till att alltid ha tillgång till en bra ateljé, odla kontakter med mentorer och jämnåriga kolleger.

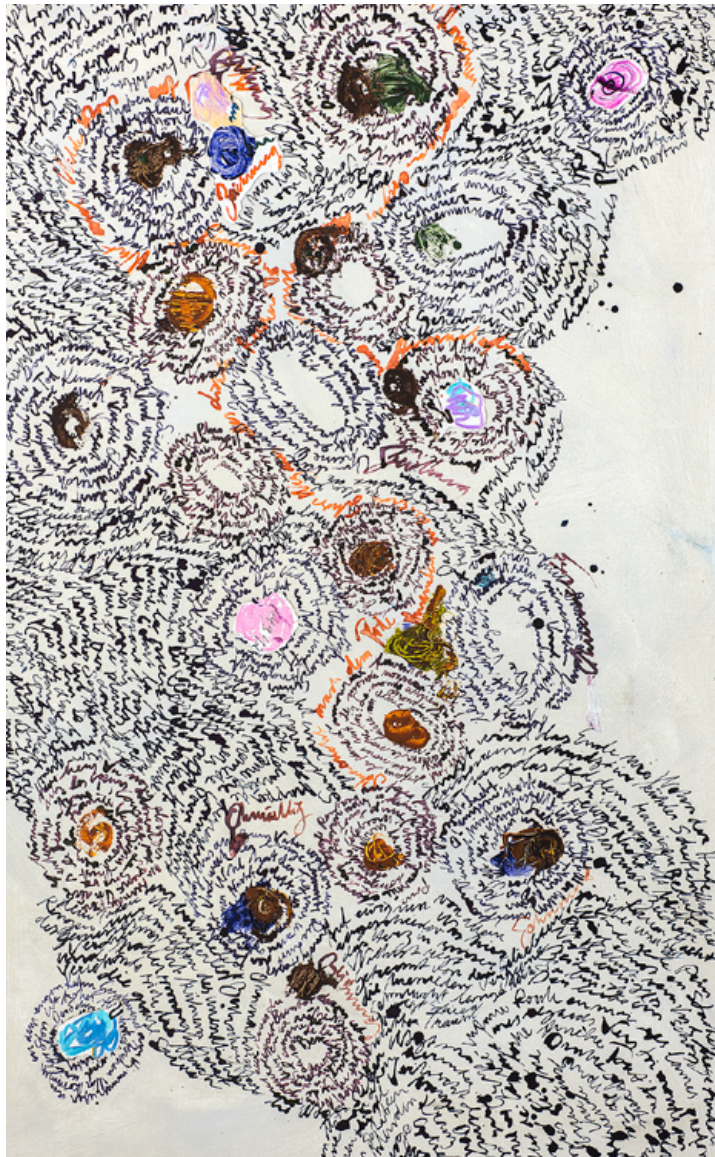
På vad grundade jag åsikten om att det saknades en avancerad utbildning i måleri? Just då, 1993, rasade debatten som bäst om hur de mätta och belåtna ”modernisterna” skulle motas bort från konstlivets köttgrytor. I efterhand är det uppenbart att uppdraget lyckades. Idag är det en annan generation som för slevten till mun, och väsentligt färre än tidigare har kunskaper om hur man omsätter idéer i en visuellt gestaltad form. Idag är det idéerna, illustrerade med hjälp av dokumentära, pseudojournalistiska, intellektualiserande, politiserade, teoretiserande (vanligen begränsat till filosofi, ofta amerikanskinfluerad teori) och performativa tekniker/metoder, som flitigt premieras. Men även nu saknas i mina ögon en professionell utbildning inom konsten för att tillgodose detta, vilket påminner om situationen för kunskapsökande målare i början av 1990-talet.

Idag prioriterar skolorna formuleringen av idéer före kunskapen att omsätta dem i gestaltad form. Den uppenbara risken är att konststudenterna och de blivande konstnärerna blir både en andra klassens teoretiker och en andra klassens praktiker. Ska konstutbildningen, som utbildning (inte som socialt sammanhang), ha något värde bör den öppna för fler ämnesdiscipliner

och därmed en professionalisering av konstens nyare, samtida uttryck. Det förutsätter att det finns grundläggande konstutbildningar som i tid förmår att ge en stabil grund i visuell gestaltning. ”Handens tänkande” måste utvecklas i praktiken för att omsätta idéer i gestaltad form. Då i början av 1990-talet prioriterades möjligen formen före idéerna och konstens nya, förändrade vägar. I konsthögskolornas pedagogik ingick att man själv redan på de förberedande skolornas grundnivå skulle få upptäcka eller förtjäna sina kunskaper om gestaltning och form. Det är en vacker tanke för att främja ett blivande konstnärskap, men inte som inledande pedagogisk metod.

Bristerna i undervisningen, då i form av ”hemlighetsmakeriet” kring måleriets praktik, är giltiga än idag. Studenterna borde idag ges möjlighet att få en avancerad undervisning (inte nödvändigtvis av konstnärer) om film, scenarbete, scenografi, skrivande, teori, projektledning, digitala medier, verkstadstekniker för att arbeta med installation, offentliga arbeten och skulptur. Därtill (och kanske främst) såväl grundläggande som avancerad undervisning i visuell gestaltning. Jag hoppas innerligt att det redan är fallet. Det finns kunskaper på grundläggande och avancerad nivå, som borde ställas till studenternas förfogande långt tidigare under utbildningen, för att nya generationer ska slippa nöja sig med att uppfinna hjulet, oavsett om man ägnar sig åt måleri, textbaserade uttryck, foto, rörlig film eller performances.

Ur ett idéhistoriskt perspektiv är utbudet av texter som studenterna skall läsa outvecklat, snävt och begränsat. Det kan omöjligen rymmas tidsmässigt inom utbildningen att konststudenterna ska hinna tillägna sig kritisk förmåga och analytiska redskap att göra självständiga val; de tvingas snarare in i sanktionerade tankevärldar som de inte har möjlighet att granska ur ett rimligt ifrågasättande perspektiv. Det visar inte minst utbudet av ”buzz words” som surrar därute, i illa skrivna pressmeddelanden, presentationstexter och kataloger. (Såväl konststudenter som studeranden inom konstvetenskap verkar dela ödet.)

An die Nacht II, tusch, collage, akryl på duk
© Susanna Slöör

Att tvångsgrupperas in i internationella (eller nationella) kollektiv och nätverk och senaste prattrenderna bör inte göras till huvudsak.

Uppmuntra inte heller de unga konstnärerna att hålla sig kvar vid eller söka sig till institutionen och genom den få sin försörjning. Det är ett misslyckande för konstlivet om konstnären måste trakta efter undervisningsuppdrag eller liknande. Konstnärerna bör få uppdrag utifrån sin konstnärliga praktik och rimlig ersättning för sitt konstnärliga arbete. Konstnären måste medges rum för att rikta sin verksamhet mot vilka intressen hon eller han behagar (offentliga och privata institutioner, gallerier, föreningar, företag etc.) Det utrymmet skulle ett rejält höjt skattemässigt grundavdrag för konstnärer och fristående kulturarbetare kunna bidra till. Fler offentligt och privat finansierade stipendier (helst pensionsgrundande), utställningsersättningar och projektbidrag är att föredra framför undervisningsuppdrag eller medel till akademiskt bunden forskning.

Rent allmänt har det under de senaste tio åren hänt en hel del positivt när det gäller studenternas och konstnärernas utställningspresentationer baserade på rörlig bild (video och numera digital film). Installationer och förhållande till utställningsrum blir allt bättre när bristande finish och teknik inte längre skymmer sikten för verken. Dagens svagheter verkar numera ofta bero på att goda idéer saknar tid att finna sin gestaltning; ”undersökningar” hamnar som hopkok i glasmontrar och arkiv. Vad skulle hända om konstnärerna fick en bättre scenografisk utbildning? Här finns många goda idéer som aldrig verkar ges tillräcklig tid att få utvecklas till ett konstnärligt hållbart uttryck. Lite för ofta möter man unga konstnärers arbeten som mer framstår som reklam- eller trendbyråns ”mood boards” (fast taffligare) inför kommande arbeten, än färdiga verk.

Resultatet blir att konstnärerna och deras lärare ägnar sig åt esoterisk introspektion och instängt, ömsesidigt bekräftande.

I stället borde de våga utsätta sig för och anstränga sig att tala till den publik (stor eller liten) de inte känner, och som ingen någonsin kan göra anspråk på att lära känna fullt ut. Det är väl själva poängen med konsten? Det finns många viktiga frågor som verkligen är värda den genomarbetade gestaltningen för att på allvar göra konsten till en befogad angelägenhet för andra än de närmast sörjande. Att fostra politiskt och att ersätta övriga samhällets och skolans bildning är knappast konstlivets skyldighet. Inpiskande ideologer som kravfullt omfamnar konsten snöper den. Minns att det tog lång tid, hundratals år, för konstnärerna att vrida sig ur greppet att vara redskap för att bekräfta andras politik, ställning och makt. Den nära 1900-talshistorien rymmer förfärande exempel.

Konsten i ett demokratiskt samhälle är inte skyldig någon något, kan inte avkrävas lydnad, ett ställningstagande eller någon som helst fördefinierad nytta. Däri ligger dess styrka och värde.

Mitt råd till unga som vill pröva vingarna och skapa förutsättningar för att ägna sig åt konst lyder: Satsa främst på de förberedande skolorna och sug ut allt ni förmår för att förvärva basala färdigheter under den tiden. (Strunta i att hetsa fram tillrättlagda arbetsprover.) Komplettera med utbildningar och kurser med direkt nytta för det egna uttrycket som utvecklas efterhand.

Slös inte med studiemedel. (Acceptera inte att vara basen i pyramidspelet för att försörja äldre kolleger som i sin tur tidigare svikits av systemet.) Bygg konstnärskapet sakta men säkert med brödjobb vid sidan av. Slut er samman i grupper och starta egna diskussioner och kanske till och med undervisning.

Så startade Konstakademien en gång i tiden och så agerade konstnärer när Akademien förstodades på sent 1800-tal. Även senare på 1910-talet hoppade akademielever av konstutbildningen i Sverige för självstudier och resor med kompisgäng till Italien eller Paris. Den bästa möjligheten för att söka utställningar fann man genom att lyfta fram gruppen. Skapa således

egna sammanhang. Det finns många äldre och erfarna konstnärskolleger som gärna ställer upp och stöttar.

Konstakademien kan idag bli mötesplatsen och ge den viktiga uppmärksamheten och kamratskapen. Det intima samtalet mellan äldre och yngre kolleger kommer alltid vara centralt för konstens stabilitet och förnyelse. Autodidakter, välkomna till akademien.

Stockholm i februari 2016

Susanna Slöör, konstnär, konstkritiker och ständig sekreterare i Konstakademien

KONSTAKADEMIEN
The Royal Academy of Fine Arts